

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 361

Agrobiznes 2014

Rozwój agrobiznesu

**w okresie 10 lat przynależności Polski
do Unii Europejskiej**

Redaktorzy naukowci

Anna Olszańska

Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-462-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Halina Bartkiewicz , Czynniki wpływające na decyzje o obrocie ziemią rolniczą na przykładzie województwa lubuskiego.....	11
Katarzyna Boratyńska , Mechanizm bankructwa wybranego przedsiębiorstwa spożywczego	20
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku Unii Europejskiej	29
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Niektóre uwarunkowania rozwoju agrobiznesu w okresie po akcesji Polski do Unii Europejskiej	38
Maciej Dzikuć , Znaczenie wykorzystania współspalania biomasy w produkcji energii elektrycznej w Polsce	48
Maria Golinowska , Tendencje do zmian w nakładach na chemiczną ochronę rolnictwa w Polsce po roku 2004	57
Michał Jasiulewicz , Potencjał agrobiomasy lokalnej podstawą rozwoju biogazowni na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	66
Elżbieta Kacperska , Konkurencyjność polskich artykułów rolnospożywczych na rynku Unii Europejskiej w latach 2004-2012.....	78
Halina Kałuża, Agnieszka Ginter , Innowacje w gospodarstwach rolniczych młodych rolników.....	89
Agnieszka Komor , Zmiany w rozmieszczeniu i specjalizacji regionalnej przemysłu spożywczego w układzie wojewódzkim	99
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2004-2013 i w perspektywie 2014-2020.....	108
Jerzy Kopiński , Trendy zmian głównych kierunków produkcji zwierzęcej w Polsce w okresie członkostwa w UE	117
Jakub Kraciuk , Znaczenie produktów rolnospożywczych w polsko-niemieckiej wymianie handlowej	130
Barbara Kutkowska , Rolnictwo dolnośląskie 10 lat po akcesji do Unii Europejskiej	139
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Zmiany w polskim przemyśle mięsnym po przystąpieniu do Unii Europejskiej.....	152
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innowacyjność w zakresie gospodarowania ziemią rolniczą w regionach rozdrobnionych agrarnie.....	162
Grażyna Niewęglowska , Gospodarstwa ekologiczne – szansą czy zagrożeniem dla polskiego rolnictwa?	169

Mirosława Marzena Nowak , Spółdzielczość mleczarska w okresie przynależności Polski do UE	177
Łukasz Popławski , Kierunki wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w opinii mieszkańców gminy Słupia Jędrzejowska	186
Henryk Runowski , Kształtowanie się dochodów gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej	195
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Zielone światło dla zysku – inwestycje ekologiczne	206
Adam Sadowski , Zmiany agrarne w polskim rolnictwie jako efekt przekształceń systemowych	215
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Przeobrażenia strukturalne w rolnictwie Podkarpacia w dekadzie pełnego członkostwa Polski w UE	226
Iwona Szczepaniak , Strategie konkurencji stosowane przez polskich producentów żywności na rynku Unii Europejskiej	238
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Zmiany strukturalne na rynku wieprzowiny w Polsce po integracji z Unią Europejską	249
Izabela Wielewska , Zainteresowanie upowszechnieniem inwestycji z zakresu odnawialnych źródeł energii w agrobiznesie	260
Aldona Zawajska , Zjawisko zagrabiania ziemi w kontekście praw własności	269
Dariusz Żmija , Innowacyjność przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce	281
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , Wpływ struktury i cen sprzedanych produktów mleczarskich na efektywność sprzedaży wybranej spółdzielni mleczarskiej w różnych okresach	290

Summaries

Halina Bartkiewicz , Factors influencing decisions on trading agricultural land on the example of the Lubuskie Voivodeship	19
Katarzyna Boratyńska , Mechanism of bankruptcy of selected food industry company	28
Katarzyna Domańska, Anna Nowak , Competitiveness of Polish agriculture on the European Union market	37
Ludosław Drelichowski, Grzegorz Oszućik , Some conditions for the development of agribusiness in the period after the Polish accession to the European Union	46
Maciej Dzikuć , The importance of biomass co-firing in electricity production in Poland	56
Maria Golinowska , Trends in changes of expenditure on chemical plant protection in Poland after 2004	65
Michał Jasiulewicz , Local agri-biomass potential as a basis of the biogas plants development on the example of West Pomeranian Voivodeship	76
Elżbieta Kacperska , Competitiveness of Polish agro-food products on the EU market in the years 2004-2012	88

Halina Kaluża, Agnieszka Ginter , Innovations in agricultural farms of young farmers	98
Agnieszka Komor , Changes in arrangement and regional specialization of food industry in voivodeship system	107
Jolanta Kondratowicz-Pozorska , Support for ecological farms in Poland in 2004-2013 and in the perspective of 2014-2020	116
Jerzy Kopiński , Trends of changes of the main kinds of animal production in Poland in the period of its membership in the UE	128
Jakub Kraciuk , The role of agri-food products in the German-Polish trade..	138
Barbara Kutkowska , Lower Silesian agriculture after 10 years since the accession to the European Union	151
Robert Mroczek, Mirosława Tereszczuk , Changes in the Polish meat industry after the accession to the European Union	160
Wiesław Musiał, Tomasz Wojewodziec , Innovativeness in management of agricultural land in regions with agrarian fragmentation	168
Grażyna Niewęglowska , Organic farms – an opportunity or a threat for Polish agriculture?	176
Mirosława Marzena Nowak , Dairy cooperatives during the Polish membership in the EU	185
Łukasz Popławski , Directions of multifunctional development of rural areas in the opinion of inhabitants of Słupia Jędrzejowska commune	194
Henryk Runowski , Shaping incomes of agricultural farms in the European Union	205
Małgorzata Rutkowska-Podolowska , Green light for profit – environmental investments	214
Adam Sadowski , The agrarian structure changes in Polish agriculture as a result of the systemic transformations	225
Grzegorz Ślusarz, Marek Cierpiał-Wolan , Structural changes in agriculture in Podkarpacie in the decade of Poland's full membership in the European Union	237
Iwona Szczepaniak , Competition strategies used by Polish food producers on the market of the European Union	248
Elżbieta Jadwiga Szymańska , Structural changes in the pigmeat market after Polish integration with the European Union	259
Izabela Wielewska , Interest in popularization of investments in renewable energy sources in agribusiness	268
Aldona Zawojcka , The phenomenon of land-grabbing in the context of property rights	280
Dariusz Żmija , Innovative character of food industry companies in Poland..	289
Maria Zuba-Ciszewska, Jan Zuba , The influence of the structure and prices of sold dairy products on the efficiency of sales of a selected milk cooperative in different periods of time	299

Jolanta Kondratowicz-Pozorska

Uniwersytet Szczeciński

WSPARCIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO W POLSCE W LATACH 2004-2013 I W PERSPEKTYWIE 2014-2020

Streszczenie: Celem pracy jest przeanalizowanie form wsparcia polskiego rolnictwa ekologicznego w latach 2004-2013 i wskazanie możliwości subsydiowania wspomnianej działalności w perspektywie lat 2014-2020. W trakcie prowadzonych badań zwrócono także uwagę, iż należy zasygnalizować ewentualne zagrożenia dla dalszego rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce, wynikające ze zmiany założeń parametrów w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich, m.in. dotyczące wielkości gospodarstwa, które decydują o udzieleniu pomocy finansowej lub jej odrzuceniu. W tym celu przeanalizowano liczne materiały informacyjne, przestudiowano również dostępną krajową i zagraniczną literaturę naukową oraz popularno-naukową poświęconą wsparciu rolnictwa ekologicznego w latach 2004-2020.

Słowa kluczowe: ekologiczne gospodarstwa rolne, krajowe i unijne programy wsparcia, perspektywy rozwoju.

DOI: 10.15611/pn.2014.361.11

1. Wstęp

W początkowych etapach rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce rolnicy nie mogli liczyć na żadne wsparcie swoich działań ze strony państwa ani tym bardziej instytucji zagranicznych. Po raz pierwszy krajowe rolnictwo ekologiczne uzyskało wsparcie finansowe z budżetu państwa dopiero w roku 1998, kiedy to wprowadzono dotacje do kosztów kontroli gospodarstw ekologicznych, które udzielane były jednostkom przeprowadzającym kontrolę. W kolejnym roku wprowadzono dodatkową dotację do powierzchni upraw ekologicznych. A zatem beneficjentami wsparcia byli już rolnicy prowadzący ekologiczne gospodarstwa rolne lub tzw. przestawiający gospodarstwa. Obecnie wsparcie finansowe dla rolnictwa ekologicznego w Polsce pochodzi z dwóch źródeł, tj. z budżetu krajowego oraz z budżetu krajowego i budżetu Unii Europejskiej łącznie.

Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej system wsparcia rolnictwa ekologicznego musi być zgodny z przepisami wspólnotowymi, a pomoc musi być udzie-

lana zgodnie z przepisami o pomocy publicznej według art. 107 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Celem pracy jest przeanalizowanie form wsparcia polskiego rolnictwa ekologicznego w latach 2004-2013 i wskazanie możliwości wsparcia wspomnianej działalności w perspektywie lat 2014-2020. W trakcie prowadzonych badań zwrócono także uwagę, iż należy zasygnalizować ewentualne zagrożenia dla dalszego rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce, wynikające ze zmiany założeń parametrów w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), m.in. dotyczące wielkości gospodarstwa, które decydują o udzieleniu pomocy finansowej lub jej odrzuceniu.

W tym celu przeanalizowano liczne materiały informacyjne z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW), Komisji ds. Rolnictwa UE, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułami Rolno-Spożywczymi i innych instytucji, przestudiowano również dostępną krajową i zagraniczną literaturę naukową oraz popularnonaukową, poświęconą wsparciu rolnictwa ekologicznego w latach 2004-2020.

2. Wsparcie rozwoju polskiego rolnictwa ekologicznego w latach 2004-2013

2.1. Krajowe środki wsparcia polskiego rolnictwa ekologicznego

Zasady udzielania i wypłacania dotacji z budżetu państwa do roku 2013 są zawarte w Rozporządzeniu Ministerstwa Rolnictwa [Rozporządzenie MRiRW z 30 maja 2010 r. ...]. Zgodnie z tym dokumentem udzielało się następujących dotacji:

- 1) na dofinansowanie kosztów kontroli gospodarstw rolnych;
- 2) na prowadzenie badań z zakresu rolnictwa ekologicznego;
- 3) na koordynację doradztwa w zakresie rolnictwa ekologicznego i prowadzenie ekologicznego gospodarstwa pokazowego oraz wydawanie materiałów szkoleniowych;
- 4) na analizę zawartości niedozwolonych substancji (pestycydów) w płodach rolnych.

Tabela 1. Rozkład środków finansowych przyznanych z budżetu państwa na realizację badań z zakresu rolnictwa ekologicznego

Rok	Liczba tematów badawczych	Przyznana kwota (mln zł)	Rok	Liczba tematów badawczych	Przyznana kwota (mln zł)
2004	12	3,2	2009	30	4,5
2005	13	2,4	2010	25	4,531
2006	14	2,9	2011	34	5,22
2007	19	4,7	2012	26	3,6
2008	28	4,5	2013	32	4,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów z MRiRW za lata 2004-2013.

Od roku 2004 do roku 2013 z krajowych środków finansowane były przede wszystkim instytucje resortowe, wyższe uczelnie rolnicze oraz placówki PAN, które prowadziły badania z zakresu rolnictwa ekologicznego. W sumie na realizację 233 projektów badawczych przeznaczono kwotę ponad 40 mln złotych. W tabeli 1 przedstawiono rozkład liczby tematów badawczych i pułap przyznanych na nie środków finansowych w poszczególnych latach.

2.2. Krajowe i unijne środki wsparcia polskiego rolnictwa ekologicznego

Zasady ubiegania się o płatności ze środków wspólnotowych określone zostały w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 20 lipca 2004 r. [Rozporządzenie Rady Ministrów z 20 lipca 2004 r. ...] i w Rozporządzeniu Ministerstwa Rolnictwa z 6 sierpnia 2004 r. [Rozporządzenie MRiRW z 6 sierpnia 2004 r. ...].

Producenci prowadzący gospodarstwo metodami ekologicznymi mogli otrzymywać dotację do hektara upraw ekologicznych na podstawie wniosków o przyznanie płatności z tytułu wspierania przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy do-

Tabela 2. Różnice w poziomie wsparcia dla rolnictwa ekologicznego w ramach PROW (Pakiet S02) w latach 2004-2013

Rodzaj upraw:	Rolnictwo ekologiczne (stawka dotacji w zł/ha)	
	PROW 2004-2006	PROW 2007-2013
Uprawy rolnicze:		
– w okresie przestawiania	680	800
– z certyfikatem	600	750
Trwałe użytki zielone:		
– w okresie przestawiania	330	400
– z certyfikatem	260	350
Uprawy warzywnicze:		
– w okresie przestawiania	980	1540
– z certyfikatem	940	1300
Uprawy roślin zielarskich:		
– w okresie przestawiania	–	1150
– z certyfikatem	–	1050
Uprawy sadownicze i jagodowe:		
– w okresie przestawiania	1800	1800
– z certyfikatem	1540	1540
Uprawy sadownicze i jagodowe pozostałe:		
– w okresie przestawiania	–	800
– z certyfikatem	–	650

Znak „–” oznacza, że w latach 2004-2006 wymieniona działalność nie była odrębnie dofinansowywana.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Szanse i zagrożenia... 2013, s. 6].

brostanu zwierząt w ramach PROW na lata 2007-2013, w pakiecie S02 – Rolnictwo ekologiczne (tab. 2). W ramach tego programu ekoroelnicy mogli uzyskać również wsparcie w działaniach: Uczestnictwo rolników w systemie jakości żywności lub Działania informacyjne i promocyjne z osi I – Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego. Jednocześnie wsparcie finansowe można było uzyskać w ramach Osi II – Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich, w Działaniu 214 – Program rolno-środowiskowy (Płatności rolno-środowiskowe), Pakiet 2 – Rolnictwo ekologiczne. Pakiet ten obejmował 12 możliwych do realizacji wariantów [Rozporządzenie MRiRW z 28 lutego 2008 r....; PROW 2007]. Działania te wpływały na poprawę konkurencyjności sektora rolnego i leśnego oraz na uzyskanie przewagi konkurencyjnej na rynku (szczególnie gospodarstw ekologicznych).

Z kolei w ramach działania rolników w systemach jakości żywności wsparcie przysługiwało wyłącznie producentom rolnym wytwarzającym produkty rolne przeznaczone do spożycia. Odeszło się bowiem od biernego wspierania producentów rolnych (biernie wspieranie producentów rolnych miało miejsce przy realizacji PROW w latach 2004-2006), którzy nie wytwarzali produktów w celu wprowadzenia ich do obrotu. W przypadku rolnictwa ekologicznego maksymalne wsparcie zostało określone na poziomie średnio 996 zł rocznie dla producenta. W dniu 7 grudnia 2011 r. Komisja Europejska (KE) wyraziła zgodę na podniesienie maksymalnej kwoty wsparcia dla producentów rolnych w przypadku wspólnotowego systemu jakości żywności – rolnictwa ekologicznego, do wysokości 3000 zł. Ogółem budżet działań w ramach PROW 2007-2013 dla Polski wyniósł ostatecznie 39 mln euro [Losz, *Ile pieniędzy...*]. Kolejnym celem pomocy rolnikom było finansowanie działań informacyjnych i promocyjnych o produktach uczestniczących w systemach jakości żywności (przeznaczono na ten cel ok. 10 mln euro ze środków PROW 2007-2013). Zakres działania dotyczył nie tylko produktów rolnych, ale i środków spożywczych. Mogły być zatem podejmowane działania związane np. z promocją ekologicznego pieczywa. Beneficjentem w tym przypadku nie byli poszczególni producenci rolni, ale szeroko rozumiane grupy producentów. Dostały one pomoc w formie refundacji 70% kosztów kwalifikowanych (bez VAT) na działania nie dłuższe niż 2 lata. Nie wprowadzono limitów co do wielkości budżetu w ramach poszczególnych działań.

Szeroką gamę instrumentów wsparcia ekologicznych gospodarstw rolnych miała i ma w dyspozycji KE. Wynika to z silnego, trójaspektowego wymiaru oddziaływania tego rolnictwa na rozwój regionów, tzn. pod względem gospodarczym, społecznym i kulturowym. W związku z powyższym UE w 2004 roku opracowała Europejski Plan Działania na rzecz Żywności Ekologicznej i Rolnictwa Ekologicznego, który zawierał główne instrumenty dla rozwoju ogólnoeuropejskiego sektora ekologicznego [Plan Działania... 2007]. Działanie 6 odnosiło plan działania do instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) i zalecało pełne wykorzystanie PROW na wsparcie rolnictwa ekologicznego w państwach członkowskich w latach 2007-2013. Cele te obejmowały utrzymanie istniejącego obszaru ekologicznego i liczby gospodarstw ekologicznych, zwiększenie liczby gospodarstw rolnych, a także

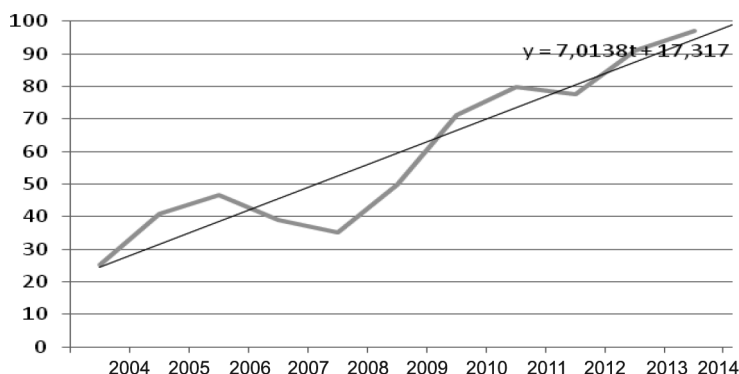
rozwój oferty produktów oraz jakości produktów poprzez wspieranie przetwórstwa i projektów marketingowych. Większość dotychczasowych programów wymieniała rolnictwo ekologiczne jako jeden z priorytetów w odniesieniu do niektórych działań, głównie w Osi 1, w szczególności do następujących: Działanie 121 – Modernizacja gospodarstw rolnych, Działanie 123 – Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej, Działanie 132 – Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności, a także Działanie 133 – Działania informacyjne i promocyjne [Pohl (red.) 2009].

3. Zmiany w formach wsparcia rolnictwa ekologicznego w latach 2014-2020

Od roku 2013 sytuacja polskiego rolnika pogarsza się, w tym także rolników ekologicznych. Wydatki na rolnictwo z budżetu krajowego z roku na rok systematycznie maleją. Na rysunku 1 przedstawiono, jaki procent wydatków na rolnictwo stanowią fundusze unijne, a ile pozostaje na wydatki rządowe. Na podstawie zaprezentowanego materiału próbowano również wyznaczyć linię trendu. Z obliczeń wynika, że najlepsze dopasowanie do powyższych danych ma trend liniowy, dla którego R^2 wynosi 0,887. Oznacza to, że tylko w 11% wybrany model nie opisuje zmian rzeczywistości. Z postaci trendu i wyznaczonej na rok 2015 prognozy wynika, że udział funduszy unijnych we wspieraniu polskiego rolnictwa będzie rosł. Tymczasem analiza wszystkich programów, materiałów i opracowań dotyczących finansowania rolnictwa w Polsce w latach 2014-2020 daje zupełnie inny obraz. Rozbieżności te wynikają z tego, że kierunek i siłę strumieni dofinansowania określonych działalności w państwach UE określa się na podstawie decyzji politycznych. Podkreślić należy zatem, że coraz większe uzależnienie rozwoju polskiego rolnictwa od funduszy unijnych może być zagrożeniem dla harmonijnego rozwoju polskich gospodarstw rolnych w przyszłości.

Na przykład wydatki na rolnictwo realizowane w poszczególnych częściach budżetu państwa, łącznie z wydatkami przewidzianymi w rezerwach celowych, zaplanowano na 2014 rok w kwocie 10 822 245 tys. zł. Do wydatków będących w dyspozycji MRiRW zostały częściowo włączone wydatki na uzupełniające płatności obszarowe, współfinansowanie i pomoc techniczną PROW 2014-2020, współfinansowanie Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” i innych programów operacyjnych realizowanych w ramach Narodowej Strategii Spójności 2007-2013. Dochody budżetowe realizowane będą w częściach: Rolnictwo, Rozwój wsi, Rynki rolne, Rybołówstwo oraz Agencja Rynku Rolnego i Agencja Nieruchomości Rolnych [*Coraz mniej...*].

Z kolei z budżetu Unii Polska będzie miała w latach 2014-2020 do dyspozycji na rolnictwo w sumie 42 mld euro. Większość pieniędzy – ponad 23 mld euro – zostanie wydana na dopłaty bezpośrednie, ale 13,5 mld euro na II filar Wspólnej Polityki

Rys. 1. Udział funduszy unijnych we wspieraniu polskiego rolnictwa w latach 2004-2014 (%) z wyznaczoną linią trendu

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów przygotowanych dla Senackiej Komisji Rolnictwa.

Rolnej (WPR), czyli na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. Ta liczba jest tak duża, bo rząd obiecał, że dofinansuje II filar w wysokości 35% środków przyznanych w ramach unijnego budżetu (czyli w wysokości około 4,9 mld euro). Z tych pieniędzy finansowane będą np. inwestycje w gospodarstwach rolnych – na to działanie ma być zarezerwowanych 2,8 mld euro, o 300 mln euro więcej niż w perspektywie finansowej 2007-2013. Ponadto rząd zadeklarował, że na rozwój infrastruktury i przedsiębiorczości na wsi zostanie przeznaczony 5,2 mld euro z Funduszu Spójności (FS) [Losz, *Ile pieniędzy...*]. Jednakże rolnicy nie wierzą w przedstawione możliwości, bowiem:

- 1) w projektach unijnych programów sektorowych i regionalnych nie przewiduje się odrębnych wydatków dla wsi i rolnictwa;
- 2) rząd nie może dowolnie przesuwać pieniędzy z FS na WPR;
- 3) z FS nie jest możliwe finansowanie działań w miejscowościach liczących mniej niż 2 tys. mieszkańców;
- 4) stan finansów Polski nie pozwoli na zwiększenie udziału budżetu państwa we WPR ponad ustalone przez rządy unijne minimum 15% dofinansowania z budżetów krajowych do polityki rolnej.

Dodatkowo rolnicy nie rozumieją dwutorowego działania instytucji unijnych i rządowych. Tworzą one bowiem przepisy, które z jednej strony wspierają i wręcz wymuszają ekologiczną działalność w konwencjonalnych gospodarstwach rolnych, a z innej zniechęcają rolników ekologicznych do dalszych działań. Na przykład nowe rozporządzenie z 13 marca 2013 roku poważnie ograniczyło dostęp do dotacji w pakiecie Rolnictwo ekologiczne. Całkowicie wstrzymano dofinansowanie upraw sadowniczych. Trwałe użytki zielone połączono natomiast z wymogiem posiadania zwierząt roślinożernych „kolczykowanych” [Szansa i zagrożenia... 2013]. Z drugiej

strony rolnicy muszą przygotować się na spełnienie od 2015 roku wymogów ekologicznych – od nich będzie bowiem uzależnione aż 30% dopłat. Najwięcej pieniędzy mogą stracić ci rolnicy, którzy nie będą różnicowali upraw, nie będą stosowali płodozmianu lub nie będą utrzymywali pastwisk czy też obszarów proekologicznych. Wymóg ten nie będzie dotyczył jedynie gospodarstw o powierzchni poniżej 15 ha¹.

Rok 2014 jest dla rolników czasem na to, by dostosować się do wszystkich rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i KE. Jednakże pomimo przedstawionych wcześniej przez autorkę prognoz już wiadomo, że problemy czekają gospodarstwa ekologiczne, bo niemal przesądzona jest kwestia zmniejszenia dopłat dla tego sektora². Projekt PROW na lata 2014-2020 przewiduje dopłaty o 50% niższe od tych, które spożytkowano w PROW 2007-2013, tzn. stawka dotacji do 1 ha ma być taka sama, ale zmniejszy się o połowę dotowana powierzchnia. W przypadku upraw rolniczych (np. zbóż) pełne dopłaty będą tylko na pierwsze 20 ha, a za kolejne 10 ha płatności spadną o połowę, uprawy na gruntach powyżej 30 ha nie będą objęte dopłatami ekologicznymi. W przypadku warzyw będą to limity: 15 ha – 100% dopłat, i 15-30 ha – 50% dopłat, natomiast na trwałe użytki zielone 100% płatności jest za pierwsze 15 ha, a za sady i uprawy zielarskie pełne dopłaty będą tylko za 10 ha (reszta będzie wyłączona z dopłat ekologicznych). Tymczasem przeciętny ekoroelnik ma gospodarstwo o powierzchni ok. 25 ha (średnie gospodarstwo konwencjonalne ma 10 ha).

4. Zakończenie

Prawie 10 lat wsparcia producentów rolnych z funduszy unijnych i krajowych zaowocowało tym, że na koniec 2012 roku w Polsce było 26,5 tys. producentów ekologicznych (zajmujących ok. 662 tys. ha UR), z tego 97,7% stanowiły gospodarstwa ekologiczne gospodarujące na prawie 650 tys. ha. Wartość rynku polskich produktów rolno-spożywczych szacowana przez Organic Farma Zdrowie wynosi 700 mln zł rocznie oraz stale rośnie, ponadto ok. 80% krajowej produkcji żywności ekologicznej jest eksportowana do Europy Zachodniej i USA. Jednakże zapisy w PROW na lata 2014-2020 mogą spowodować, że zarówno polskie rolnictwo ekologiczne, jak i rynek ekożywności może ulec zapaści. Prawdopodobnie będzie się obserwować następujące zjawiska:

- 1) odwracanie się gospodarzy od produkcji metodami ekologicznymi;
- 2) sztuczne dzielenie gospodarstw, aby zmniejszyć ich powierzchnię;
- 3) skupienie się na produkcji tego, z czym związane są najwyższe dotacje;
- 4) spadek konkurencyjności ekologicznych gospodarstw rolnych i obniżenie ich pozycji rynkowej;

¹ Opracowano na podstawie [Losz, *Co czeka...*].

² Szczegółowo na ten temat w opracowaniu [*Szanse i zagrożenia...*, s. 7].

5) zubożenie asortymentu polskich towarów w placówkach ze zdrową żywnością;

6) rezygnacja rolników z plantacji owoców jagodowych i owoców w sadach powyżej 10 ha;

7) trudności przetwórców ekologicznych w zdobyciu odpowiedniej ilości surowca do przetworzenia, co spowoduje zamykanie kolejnych zakładów przetwórczych.

Kolejnym argumentem, który przemawia na niekorzyść ekorołników, jest zbyt silne uzależnienie funkcjonowania ich gospodarstw od funduszy unijnych i decyzji polityków UE.

Literatura

- Bołtromiuk A., 2010, *Wpływ funduszy współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej na rozwój rolnictwa i regionów wiejskich: raport końcowy*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.
- Coraz mniej na rolnictwo z budżetu państwa, <http://www.farmer.pl/finanse/dotacje-i-doplaty/coraz-mniej-na-rolnictwo-z-bu-dzetu-panstwa,48679.html> (24.02.2014).
- Jacobsson Ch., 2012, *Sustainable Agriculture*, Ecosystem Health and Sustainable Agriculture 1, Baltic University Press, Uppsala, Sweden.
- Kociszewski K., 2010, *The development of organic farming in Poland under the conditions of integration with the European Union?*, http://www.ees.uni.opole.pl/volumes_2010_01.html (11.04.2014).
- Kociszewski K., 2008, *The perspectives of EU financial support for environment protection in Poland in the years 2007-2013*, [w:] *Current issues of sustainable development – transformation education and business*, red. J. Platje, J. Ślōdczyk, D. Ramsey, Economic and Environmental Studies No 11/2008, Opole University.
- Losz K., *Co czeka rolników?*, <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-polska-wies/64079,co-czeka-rolnikow.html?d=1> (2.01.2014).
- Losz K., *Ile pieniędzy dla rolników?*, <http://www.naszdziennik.pl/ekonomia-polska-wies/65388,ile-pieniedzy-dla-rolni-kow.html> (16.01.2014).
- Nurzyńska I., Drygas M. (red.), 2011, *Rozwój obszarów wiejskich w Polsce. Diagnozy, strategie, koncepcje polityki*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- Padel S., Lampkin N., 2007, *The Development of Governmental Support for Organic Farming in Europe*, [w:] *Organic Farming. An International History*, red. W. Lockeretz, CAB International, Oxfordshire, MA, Cambridge, UK, s. 94-96.
- Plan Działań dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2007-2013*, 2007, opracowanie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich, Działanie 4 – Wspieranie przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt*, 2007, MRiRW, Warszawa.
- Pohl A. (red.), 2009, *Przyszłość rolnictwa ekologicznego w Europie: Jak Europejskie Programy Rozwoju Obszarów Wiejskich wspierają rolnictwo ekologiczne?*, IFOAM EU GRUP, Pracując dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Europie, Bruksela.
- Rozporządzenie MRiRW w sprawie stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa, Dz. U. z dnia 30.05.2010 nr 91, poz. 595 ze zm.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich, Dz. U. nr 174, poz. 1809 ze zm.

Rozporządzenie MRiRW z dnia 6 sierpnia 2004 r. w sprawie wzoru wniosku o przyznanie płatności z tytułu realizacji przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt oraz zawartości planu tego działania, Dz. U. nr 181, poz. 1878 ze zm.

Rozporządzenie MRiRW z dnia 28 lutego 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolno-środowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Dz. U. nr 34, poz. 200.

Szanse i zagrożenia polskiego rolnictwa ekologicznego w perspektywie lat 2014-2020, 2013, Opinie i Ekspertyzy OE-210, Biuro Analiz i Dokumentacji Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych Kancelarii Senatu RP, Warszawa.

Tyburski J., Żakowska-Biemans S., 2007, *Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego*, SGGW, Warszawa.

SUPPORT FOR ECOLOGICAL FARMS IN POLAND IN 2004-2013 AND IN THE PERSPECTIVE OF 2014-2020

Summary: The purpose of this paper is to analyse different methods of support of Polish ecological farming in 2004-2013 as well as to identify possibilities of the above mentioned support in the years 2014-2020. During the research attention was paid to the fact that it is necessary to stress potential risks for further development of the ecological farms in Poland. These risks are coming from changes in the Rural Development Programme and are related to the size of farms. This has significant influence on the acceptance or rejection of the financial support. To make a follow up on the subject, the author analysed a lot of information materials from other institutions. The study also covered the analysis of the available domestic and foreign scientific literature as well as the one related to the support of the ecological farming in 2004-2020.

Keywords: ecological farms, national and EU support programs, development perspectives.